

Світлана Романюк,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

Svitlana Romanyuk,

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
Department of Pedagogy and Methodology
of Primary Education,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine)
svdelev@gmail.com

УДК 37.016:811.161.2](4+7)=(161.2)

ЕВОЛЮЦІЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ УМОВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАХІДНІЙ ДІАСПОРІ

Анотація. У статті проаналізовано розвиток лінгводидактичних умов навчання української мови в західній діаспорі впродовж XX – початку XXI ст. Встановлено, що в різних державах поселення українців він проходив неоднаково і залежав від умов зовнішніх (освітня та мовна політика країни проживання, наявність мережі навчальних закладів, кліматично-географічні й соціокультурні особливості життєдіяльності) та внутрішньоетнічних (мотивація до вивчення рідної мови, діяльність системи українського шкільництва, сфера побутування української мови та її суспільний престиж і перспективи використання).

Доведено, що ефективність навчання української мови в полілінгвальному середовищі залежала насамперед від формування сприятливих для цього процесу лінгводидактичних умов: наявності навчальних програм з української мови для різних типів навчальних закладів і відповідного рівня мовної підготовки учнів; використання, крім традиційних навчальних книг, новітніх навчально-методичних комплексів і технологій; впровадження методичного супроводу навчання української мови як іноземної, другої, іншої в полілінгвальному середовищі; діяльність кваліфікованих педагогічних кадрів з навчання української мови у системі рідномовного шкільництва зарубіжних українців та в державних освітніх закладах країн їх проживання.

Досвід навчання української мови в західній діаспорі заслуговує творчого використання в Україні й інших державах проживання українців, зокрема й у Карпатському регіоні.

Ключові слова: українська мова, західна діаспора, лінгводидактичні умови, рідномовне шкільництво, зарубіжні українці, Карпатський регіон, навчально-методичний супровід, педагогічні кадри.

EVOLUTION OF LINGUODIDACTIC CONDITIONS IN STUDY OF UKRAINIAN LANGUAGE IN WESTERN DIASPORA

Abstract. The article analyzes the evolution of linguodidactic conditions in study of Ukrainian language in western diaspora during XX – the beginning of XXI century. It was found that evolution in various countries, where Ukrainians settled, took place in a different way and it depended on external conditions (country of residence, educational and language policy, availability of educational establishments, climatic, geographical and sociocultural peculiarities of life-sustaining activity) and ethnic internal conditions (motivation to study native language, the system of Ukrainian schooling activity, the field of use the Ukrainian language, its social image and prospects of using). It has been proved that the effectiveness of learning Ukrainian language in polylingual environment first depended on forming favourable linguodidactic conditions for this process: availability of Ukrainian language courses of study for different types of educational establishments and for appropriate level of pupils' language proficiency; application of up-to-date teaching methods and technologies; implementation of methodical support during Ukrainian language learning as a foreign one, the second or the other one in polylingual environment; activity of qualified pedagogical staff in the system of native speaking school education of foreign Ukrainians and state educational establishments in the countries where they live. Experience of learning Ukrainian language in the western diaspora deserves creative use in Ukraine and other resident countries of Ukrainians, particularly in the Carpathian region.

Keywords: Ukrainian language, western diaspora, linguodidactic conditions, native speaking school education, foreign Ukrainians, the Carpathian region, teaching-methodical support, pedagogical staff.

ВСТУП

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси планетарного масштабу, які охопили нині всі галузі суспільного буття людства, не залишили осторонь і найважливішу сферу життя людини – її мовну діяльність, і насамперед комунікаційну. Остання функція, залежно від місця проживання носія мови, зазнає потужного впливу з боку мови титульної нації держави і, безперечно, з боку англійської – як мови міжнародного спілкування, якою сьогодні користується майже увесь світовий інформаційний простір. У набагато складнішій ситуації перебувають представники етнічних меншин, які в поліетнічному середовищі країн проживання прагнуть зберегти свою етнокультурну самобутність, головною ознакою якої є передусім рідна мова. До такої категорії населення сьогодні належать, за різними даними, майже 20 мільйонів українців, які проживають за межами Української держави практично на всіх континентах планети, але не втрачають зв'язків із своєю етнічною батьківщиною. Окреслена ситуація надає особливої актуальності проблемі збереження та навчання української мови в поліетнічному середовищі, спонукає до активного пошуку шляхів її вирішення, зокрема й з урахуванням напрацьованого діаспоритами лінгводидактичного та організаційно-педагогічного досвіду.

Ретроспективний аналіз розвитку рідної мови закордонних українців засвідчує, що в різних країнах світу цей процес відбувався неоднаково. Він не залежав від того, ким були носії мови – емігранти чи корінні жителі прикордонних з Україною територій, які жили на своїх етнічних землях або були розселені з метою асиміляції у віддалені регіони держав-сусідів, чиїми громадянами вони згодом стали – добровільно чи волею долі і певних обставин.

Дослідженнями діаспорознавців (Б. Ажнюк, В. Євтух, В. Кемінь, П. Кононенко, В. Макар, А. Марушкевич, І. Руснак, Г. Філіпчук та ін.) з'ясовано, що найважливішим рушієм цього процесу була етнічна спільнота українців, яка сформувалася завдяки масовій еміграції населення з українських земель, що розпочалася наприкінці XIX ст. і триває донині. За цей період вона перетворилася у США і Канаді (XX – початок XXI ст.) у динамічну мобільну діаспору, яка через діяльність системи рідномовного шкільництва, громадських, політичних, культурно-просвітницьких та релігійних організацій і пресу забезпечила функціонування української мови в англomовному соціумі. Вагому роль у розбудові рідномовного середовища відіграла мовна політика країн-реципієнтів як засіб регулювання етнонаціонального розвитку, вироблення оптимальних моделей міжетнічної взаємодії та запобігання виникненню конфліктогенних ситуацій. У кожній державі проживання українців політика щодо мовної освіти національних меншин мала свої особливості в різні історичні періоди їх розвитку. Офіційна шкільна освіта ставила за мету, зокрема і в мовній сфері, цілковиту асиміляцію та акультурацію іммігрантів (10-ті – 60-ті рр. XX ст.). Проте в Канаді, Австралії і США, починаючи з 1970-их рр., вона трансформувалася в політику багатокультурності (мультикультуралізму) і юридично давала можливість етнокультурним спільнотам оволодівати рідною мовою та здійснювати ними навчально-виховний процес у системі етнічного шкільництва.

Складнішою була ситуація в прикордонних із Україною європейських державах, хоч українці переважно були там автохтонами і проживали переважно на своїх етнічних землях. Наведемо для підтвердження зазначеного як приклад сусідню в Карпатському регіоні Румунію. На її нинішній території українці відомі з другої половини XIV століття, але проживають вони здебільшого в гірській місцевості, що й позначилося відповідним чином на особливостях побуту та соціального статусу. Через це в сучасній Румунії українська мова в різних варіантах зберігається щонайменше в 100 населених пунктах повітів Марамуреш, Сату-Маре, Сучава, Караш-Северин, Тиміш, Тулча. Загальна кількість українців у Румунії за офіційними даними – понад 60 тисяч, фактично ж їх значно більше. Українські говірки на її території належать переважно до південно-західного наріччя української мови, а саме – до середньозакарпатського, гуцульського та покутсько-буковинського діалектів, за винятком говірок Добруджі, які відносять до степового говору. Зрештою, місце поселення і проживання, складні географічні та кліматичні умови також суттєво впливають, особливо в гірських регіонах, на діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема й на вивчення в них української мови.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті – виявити лінгводидактичні умови, що забезпечують ефективність навчання української мови в полілінгвальному середовищі західної діаспори.

Завдання дослідження: здійснити аналіз наукової літератури з проблеми навчання української мови в багатомовному соціумі держав проживання українців.

Виокремити основні етапи розвитку лінгводидактичного забезпечення навчання української мови в умовах західної діаспори впродовж минулого століття.

Охарактеризувати основні лінгводидактичні умови ефективного навчання української мови в системі рідномовного шкільництва зарубіжних українців.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: для досягнення мети і виконання завдань дослідження використано такі теоретичні методи: аналіз і систематизація наукової літератури – для визначення стану вивчення окресленої проблеми; порівняльно-зіставний – для з'ясування особливостей організації навчання української мови в різних державах проживання українців; історико-генетичний та хронологічний – для встановлення основних етапів розвитку лінгводидактичних умов навчання української мови в західній діаспорі; структурно-логічний, який дав можливість проаналізувати зміст та організаційно-педагогічні форми навчання української мови в полілінгвальному середовищі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізація мовної політики в іншомовному середовищі країн проживання українців (Австралія, Канада) базувалася на засадах білінгвізму, який неодмінно зумовлює витіснення рідної мови етнічних меншин із сфери

суспільного життя та її поступове зникнення з лінгвістичного простору. Ідентичні лінгвосоціальні процеси проходили і в українській діаспорі Великобританії та США, двомовні програми яких спрямовані в основному на підтримку навчання іноземних мов і тільки формально на вивчення етнічних мов. Окреслені засади державної мовної політики з перших років імміграції викликали супротив українців і зумовили зародження їх рідномовного шкільництва. Становлення його як освітньої системи проходило по-різному і залежало від темпів імміграції українців до країн поселення, особливостей їх вживання у новий соціум, мовної політики держав-реципієнтів. У кожній з досліджуваних нами країн сформувалася самобутня система українського шкільництва, яка включає дитячі садочки, рідні (початкові) школи і курси українознавства, бурси / інститути (Канада), садочки, класи передшкілля, парафіяльні школи і школи українознавства (США), садки, школи українознавства (Австралія, Великобританія). Незважаючи на структурне розмаїття, термін навчання в них складає 10-12 років, українська мова є основним предметом і мовою навчання. Завершується її вивчення матуральним (випускним) іспитом. Забезпечення суспільного престижу рідної мови належить до найактуальніших завдань української діаспори на сучасному етапі її життєдіяльності [4].

Зазначимо, що шкільна реформа 1948 року в Румунії також дала можливість для розвитку середньої і вищої освіти українською мовою. Впродовж першого десятиліття тут діяло 120 народних шкіл з українською мовою навчання (приблизно 200 українських учителів і майже 10 000 учнів) та паралельні класи з українською мовою навчання в гімназіях у Сереті, Сиготі й Сучаві (за 1957 – 77 випускників) і в педагогічних школах: в Сереті, Сиготі й Тульчі (за 1957 – 54 випускники). Для шкіл було створено різномірні підручники українською мовою, серед них «Курс історичної граматики української мови» М. Павлюка та «Румунсько-український словник» (30 000 слів) і «Українсько-румунський словник» (35000 слів) – обидва за ред. Ю. Кокотайла [1].

Проте у сучасній Румунії немає дошкільних закладів та початкової, восьмирічної і середньої школи з викладанням українською мовою. В 63 школах у місцях компактного проживання української меншини українська мова викладається як предмет (здебільшого факультативно та за бажанням, тобто в позаурочний час). Українською мовою навчання проводиться лише в Ліцеї імені Т. Шевченка (м. Сігету Мармаціей, Мараморщина). Навчальний заклад відроджений у 1997 р. На базі ліцею ім. Лацку Воде (м. Сірет Сучавського повіту) у 2011 році також відкрито український ліцей.

Щодо вищої освіти, то сьогодні в трьох румунських університетах є відділення української мови, відкриті наприкінці минулого століття. Тут щорічно навчається, як правило, 10 – 15 студентів, які, однак, через державну політику в галузі освіти, зокрема й мовної, мають серйозні проблеми з працевлаштуванням.

У Бухарестському університеті на факультеті іноземних мов та літератури, при кафедрі слов'янських мов та літератур діє секція української мови і літератури. У Сучавському університеті Штефана чел Маре на факультеті філології та комунікативних наук при кафедрі румунської мови та літератури діє відділення української мови і літератури. В університеті Бабеш-Боліай, м. Клуж Напока, українське відділення було засноване в 1999 році. На факультеті філології при кафедрі слов'янської філології діє секція української мови та літератури [2].

Аналіз теоретичних засад розвитку рідномовної освіти українців у західній діаспорі дав можливість виявити особливості, які впливають на функціонування української мови в полілінгвальному середовищі. До них належать: особиста позиція / потреба мовця у виборі мови спілкування, що розширює або звужує сферу її побутування; ставлення етнічної громади до рідної мови як засобу формування громадських відносин, національно-мовної свідомості та консолідації спільноти, виокремлення її як цілісності з-поміж інших етнічних груп; домінування англійської мови як соціального інституту, що забезпечує буденність / природність асиміляції носіїв національних мов; потужна мовна інтерференція з боку англійської мови – державної, офіційної, мови титульної нації на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях; реалізація концепції навчання української мови в умовах діаспори як основи самозбереження і саморозвитку етнічної громади, що перебуває в залежності від зовнішніх та внутрішніх факторів [6].

Провідними навчальними предметами в системі рідномовного шкільництва західної діаспори визначено українську мову та літературу, які прилучають іншомовного школяра до краси українського слова, забезпечують формування комунікативної компетентності учнів, навичок використання набутих знань у різних життєвих ситуаціях спілкування. Формуванню національної свідомості та етнічної самобутності, патріотичних рис характеру, розширенню інформації про Україну сприяє також вивчення історії України, географії України, української культури.

Водночас ретроспективний комплексний аналіз джерельної бази показав, що впродовж першої половини ХХ ст. теоретичними проблемами навчання української мови у США і Канаді через відсутність науково-педагогічних кадрів майже ніхто не займався. Педагоги української діаспори у своїй практичній діяльності користувалися положеннями лінгводидактики, які обґрунтували І. Огієнко (принципи науковості, доступності, свідомості, систематичності, послідовності, наступності, емоційності, простоти та ясності викладу навчального матеріалу і ін.) та С. Русова (форми навчання рідної мови — усна розмовна мова, робота з навчальною літературою та графічними засобами; досконале володіння вчителем літературною мовою; формування культури мовлення дитини; оволодіння граматикую як «алгеброю» мови тощо) [3].

У процесі дослідження виявлено, що новий етап у виробленні теоретичних засад рідномовної освіти українців діаспори пов'язаний з діяльністю педагогів другої половини ХХ ст. (І. Петрів, Р. Задеснянський, В. Луців, Д. Кислиця, Н. Попіль, Д. Чопик, Б. Шкандрій і ін.).

На підставі порівняльного аналізу доведено, що найбільш проблемним було навчання української мови в умовах офіційного білінгвізму та багатокультурності, оскільки цей процес забезпечував у першу чергу засвоєння офіційної в суспільстві мови. Водночас узагальнення досвіду українських лінгводидактів (Б. Білаш, О. Білаш, М. Єнкала, С. Василюшин, П. Ковалів, М. Савдик, П. Сембалюк, Яр Славутич, Д. Чопик) доводить, що і в двомовному середовищі напрацьовано ефективну систему навчання етнічних мов (програми повного, неповного, раннього мовного заглиблення, серцева мовна програма, курс вивчення української мови як другої) та їх навчально-методичний супровід (підручники, навчальні посібники, методичні комплекси). Досвід засвідчує, що двомовна система в умовах білінгвізму забезпечує ефективність опанування мови на комунікативному рівні та формування мовної особистості зарубіжного українця. Використання інноваційних підходів і технологій підвищує ефективність навчання рідної мови у білінгвальному просторі.

Зазначимо, що в розвитку лінгводидактичних умов навчання української мови в західній діаспорі чітко простежуються такі періоди:

I період (кінець XIX – перша половина XX ст.) – пошук ефективних умов навчання рідної мови у західній українській діаспорі (Канада, США) на основі особистого досвіду педагогів;

II період (друга половина XX – початок XXI ст.) – наукові засади розвитку рідномовної освіти зарубіжних українців. У перший період розв'язанню лінгводидактичних проблем сприяло використання дидактичних ідей, викладених у працях Б. Заклинського, А. Крушельницького, М. Матвійчука, І. Огієнка, С. Русової, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького, та виданих у Галичині й на Буковині навчальних книг для рідномовної освіти українців.

Зміст навчання української мови в західній діаспорі другої половини XX ст. визначений програмами та відповідно укладеними підручниками з української мови, букварями і читанками П. Волиняка, М. Дейко, К. Кисілевського, А. Крушельницького, М. Овчаренко, М. Савдик та ін. Використання їх у навчальному процесі було спрямоване на формування лінгвістичних знань та комунікативних компетенцій учнів рідномовного шкільництва в англомовному середовищі Австралії, Великобританії, Канади і США. Програми побудовані за принципом концентризму, який забезпечував повторюваність вивченого матеріалу та його глибше засвоєння, сприяв досягненню визначеного рівня сформованості вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності [3].

Важливою умовою підвищення ефективності навчання української мови була організація навчального процесу залежно від типу рідної школи, наявності в них відділів (класів) та вчителів, навчально-методичного забезпечення, структури навчальних занять. Українська мова в рідних школах вивчається як цілість з використанням різноманітних методів, прийомів і засобів. Перевага у навчанні надається зорово-слуховому та ігровому методам, застосуванню інтерактивних технологій, врахуванню індивідуальних особливостей учнів та їх рівня оволодіння мовою, використанню в з'єднаних класах збірної, індивідуальної та самостійної форм навчальної праці [4].

Виявлено, що ефективність підготовки майбутніх учителів рідномовного та державного шкільництва у навчальних закладах США, Канади та Австралії забезпечувало використання методів активного / інтерактивного, різнорівневого навчання, індивідуального і диференційованого підходів, рольових ігор, навчальних майстерень, модульних технологій, мікрвикладання, методичних презентацій. Підвищенню їх професійної компетентності сприяло проведення педагогічної практики, яка впродовж досліджуваного періоду зазнала суттєвих змін і нині охоплює різні терміни (від чотирьох місяців до цілого навчального року) та відбувається в різних формах залежно від університетської моделі підготовки вчителя.

Гострою залишається проблема підготовки педагогічних кадрів для українського шкільництва в Румунії, незважаючи на те, що тут із вересня 1999 року на філологічному факультеті Клузького університету в межах кафедри слов'янської філології існує відділення української мови й літератури, на яке щорічно набирають на бюджетній основі до 10 студентів. Українська мова і література студентами вивчається як перший фах, як другу спеціальність вони опановують румунську або іноземну (переважно англійську) філологію. Практично всі студенти українського відділення є представниками української національної меншини з Мароморощини, переважно із сіл з численним українським населенням. Термін навчання – чотири роки (так на філологічному факультеті Клузького університету), протягом цього часу студентам читаються як обов'язкові, так і дисципліни вільного вибору.

До викладання української мови і літератури в Клузькому університеті залучаються й викладачі вузів з України. Так, у м. Клуз певний час працював доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету Михайло Кондор. Окрім Клузького університету, українське відділення було засновано і у Сучавському (1999 р.), а в Бухарестському університеті при кафедрі слов'янських мов відкрито лише секцію української мови та літератури (для прикладу: у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, де я працюю із студентами магістратури цієї спеціальності). Тут викладає відомий український учений, доктор філології, автор кількох десятків українських підручників для шкіл Румунії Іван Ребушапка [1]. Програми вивчення української мови і літератури в них однакові.

Варто взяти до уваги й те, що в перші роки діяльності українських шкіл у діаспорі перед їх педагогами гостро постала проблема забезпечення навчального процесу підручниками. Видані в Україні букварі, читанки їх не завжди задовольняли, оскільки не відображали реалій країн проживання і відповідно не сприймалися учнями. Для їх створення в діаспорі було вироблено певні психолого-педагогічні вимоги: відображення умов життя дітей, доступність, різноманітність тематики творів та авторів, виховна спрямованість текстів, відповідність їх сучасному

рівню науки, наявність значної кількості ілюстрацій, які пояснювали б головні думки тексту. Допоміжним матеріалом мають бути дидактично-методичні, виховні завдання та рекомендації, що дають можливість учителю урізноманітнювати методи і прийоми навчальної діяльності учнів та підвищувати її ефективність.

Зверталася особлива увага на зовнішнє оформлення навчальних книг, їх логічну побудову, відповідний до віку учнів підбір шрифтів та ілюстрацій. Моральну основу підручників, насамперед букварів і читанок, мали складати християнська релігія, глибокі патріотичні засади, найсуттєвіші відомості з українознавства. Підручники повинні бути написані сучасною літературною українською мовою. Дидактичний апарат їх покликаний привчити учня самостійно мислити, розвивати техніку і культуру усної та писемної мови. Таким вимогам в основному відповідали підручники П. Волиняка, М. Дейко, Л. Демолович, К. Кисілевського, П. Коваліва, Д. Кислиці, М. Матвійчука, П. Миролюбного, М. Овчаренко, Е. Пеленського, Б. Романенчука, С. Чорнія, І. Шклянки, Ю. Шереха, створені для системи рідномовного шкільництва українців західної діаспори.

З урахуванням цих вимог, але з акцентом на комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні української мови в державних двомовних школах на основі зорово-слухового методу створили підручники Яр Славутич, Р. Франко, С. Ципівник, С. Васишин, Г. Мізь та ін. Навчальний матеріал у них побудований у формі діалогів, написаних нормативною українською літературною мовою, їх зміст вдало доповнюють відповідні сюжетні малюнки і тексти, що відображають події та явища з навколишнього середовища учнів, з минулого і сьогодення України, життя канадських українців. Для розвитку творчих здібностей школярів запропоновано різного роду вправи, завдання, ігри, тексти пісень з нотами і ритмічні вправи до них. У системі державного шкільництва використовувались також підручники Б. Білаша, О. Безушко, Я. Козловського, Н. Лаб'юка, Н. Мельник, О. Піп, В. Савчука, Н. Сартена, побудовані на традиційних теоретико-методичних засадах. Дані підручники пронизані високою національною ідеєю, глибоким патріотичним пафосом, різноманітні за змістом. Забезпечує активну пізнавальну роботу з підручником його оформлення і дидактичний апарат, наявність малюнків, цікавих невеличких текстів, завдань і запитань до них, додатковий коментар та словничок українських слів.

На нашу думку, найважливішими здобутками теорії і практики навчання української мови в діаспорі на сучасному етапі є програма та навчально-методичний комплекс «Нова» 1-6 (автор О. Білаш), який включає серію навчально-методичних матеріалів для українського мовного розвитку учнів державних шкіл, методичні матеріали для вчителів та батьків школярів. Завдяки інноваційним лінгводидактичним підходам програма «Нова» набула поширення в українському шкільництві Австралії, Великобританії, Канади, США та інших країн. Зрештою, комплекс можна використовувати і в українських класах у Румунії.

У лінгводидактичному забезпеченні рідномовної освіти зарубіжних українців активно використовувалися навчальні посібники, присвячені вирішенню найбільш складних мовних проблем (С. Даюк, П. Ковалів, Я. Козловський, Б. Романенчук, Я. Рудницький, Д. Соловей, Ю. Шерех та ін.). Вміщені в них навчальні матеріали і дидактичний апарат сприяли підвищенню мотивації учнів до навчання мови, забезпечували активізацію їх пізнавальної діяльності та полегшували розуміння і засвоєння лінгвістичних понять, практичне використання набутих знань в усному і писемному мовленні.

Сьогодні розвиток рідномовної освіти зарубіжних українців спрямований на утвердження в їх комунікаційному просторі літературної української мови, оскільки саме вона служить засобом їх порозуміння і єднання не тільки в межах етнічної спільноти, а й у середовищі світового українства. У цьому контексті особливого значення набуло впровадження у процес навчання української мови сучасних навчальних, навчально-методичних засобів та педагогічних технологій, авторами яких були працівники Канадського інституту українських студій Едмонтського університету та творчі педагоги українського шкільництва в інших країнах.

Спільними в розвитку теорії і практики навчання української мови в Україні і західній українській діаспорі є такі тенденції:

- розвиток рідномовної освіти українців у контексті мовної політики держав проживання, яка надає широкі можливості для розвитку офіційної / державної мови і мов національних меншин / діаспорних громад;
- розширення контактів учених, педагогів та громадських діячів України й української діаспори у сфері рідномовної освіти, що сприяє взаємозбагаченню теорії і практики навчання української мови як рідної / іноземної в полілінгвальному середовищі;
- пошук сучасних організаційно-педагогічних основ та науково-методичних підходів до навчання української мови як засобу спілкування, освоєння соціального досвіду попередніх поколінь, формування національної самосвідомості і патріотичного виховання її носіїв;
- формування позитивної мотивації зарубіжних українців і громадян України до вивчення української мови як рідної, державної, іноземної, розширення сфери її вживання та підвищення соціального статусу;
- протистояння згубному впливу асиміляційних процесів, потужній агресії з боку англійської мови, яка зумовлює звуження сфери вживання української мови та знижує рівень культури мовлення її носіїв.

Вважаємо, що у вирішенні проблем, з якими стикаються зарубіжні українці в розвитку рідномовної освіти, важливу роль покликана відіграти Українська держава, адже згідно з Конституцією України та інших законодавчих актів вона повинна сприяти українцям в інших країнах світу у збереженні етнокультурної самобутності, і насамперед рідної мови як головної ознаки нації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вивчення досвіду організації навчання української мови в західній діаспорі дає підстави стверджувати, що ефективність цього процесу залежить від створення відповідних лінгводидактичних умов. До них відносимо:

1. Наявність в організаторів та педагогів українського шкільництва в діаспорі навчальних програм з української мови, які відповідають сучасним досягненням української лінгвістики та лінгводидактики і враховують особливості навчання української мови в іншомовному середовищі та рівень мовної компетенції підростаючих поколінь зарубіжних українців.

2. Використання в навчанні української мови, крім традиційних, що витримали іспит часом, підручників з початкового навчання рідної мови, виданих у першій половині ХХ ст. на західноукраїнських землях та в Канаді, сучасних навчально-методичних комплексів і освітніх технологій, авторами яких є О. Білаш, С. Васишин, Яр Славутич, Р. Франко та ін.

3. Відповідний науково-методичний супровід (статті, методичні розробки і посібники, публікації в педагогічній пресі тощо) навчання української мови в полілінгвальному середовищі, створений такими відомими лінгводидактами, як Б. Білаш, О. Білаш, П. Волиняк, М. Дейко, К. Кисілевський, І. Огієнко, Яр Славутич, С. Ципівник та ін. Їх творчі напрацювання і методичні знахідки дали можливість педагогам українського шкільництва в діаспорі вдосконалювати процес навчання рідної мови молодій генерації закордонних українців і можуть успішно використовуватись в освітньому просторі сучасної України.

4. Найголовнішою умовою ефективного навчання української мови в діаспорі вважаємо наявність кваліфікованих педагогічних кадрів, які досконало володіють сучасними технологіями навчання української мови як другої / іноземної / іншої, а також підтримку лінгводидактичного забезпечення навчання української мови в діаспорі з боку Української держави, яка повинна займатися цим відповідно до власної Конституції та інших законодавчих актів.

5. Досвід навчання української мови та лінгводидактичні умови забезпечення цього процесу в західній діаспорі заслуговують використання в системі освіти України, насамперед у забезпеченні вивчення української мови як державної у школах з мовами навчання національних меншин, і сприятиме практичному втіленню в життя положень Закону України «Про освіту», які неадекватно сприймають сусідні по Карпатському регіону держави, де не мають відповідних умов для задоволення своїх етнокультурних запитів місцеві українці.

Упровадження визначених лінгводидактичних умов у навчання української мови в системі рідномовного та державного шкільництва уможливить суттєве підвищення рівня ефективності цього процесу в закладах рідномовної освіти зарубіжних українців та у вітчизняній освітній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Кухаренко Р. Українці в Румунії. URL: Gazeta.ua.
- [2] Рендюк Т. Г. Українці Румунії: національно-культурне життя та взаємовідносини з державною владою. К.: Інститут історії України НАНУ України, 2010. 150 с.
- [3] Романюк С. З. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (XX – початок XXI століття): монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 518 с.
- [4] Руснак І. С. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX – XX століття). Чернівці: Рута, 2000. 384 с.
- [5] Українська діаспора в Румунії. URL: buktolerance.com.ua/ ? pageid=8.
- [6] Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism / C. Baker. Clevedon; Philadelphia: Adelaide, 1995. 284 p.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Kухarenko R. Ukrajinци v Rumuniji (Ukrainians in Romania). URL: Gazeta.ua. (in Ukrainian)
- [2] Rendjuk T. Gh. Ukrajinци Rumuniji: nacionaljno-kulturne zhyttja ta vzajemovidnosyny z derzhavnoju vladoju (Ukrainians in Romania: national and cultural life and relationships with state authorities). K.: Instytut istoriji Ukrajinny NANUkrainny, 2010. 150 s. (in Ukrainian)
- [3] Romanjuk S. Z. Rozvytok ridnomovnoji osvity ukrajinciv u zakhidnij diaspori (XX – pochatok XXI stolittja) (Development of native language education of Ukrainians in the western diaspora (XX - early XXI century): monografija. Chernivci : Cherniveckjky nacionaljnnyj universytet, 2015. 518 s. (in Ukrainian)
- [4] Rusnak I. S. Rozvytok ukrajinsjkogho shkyljnyctva v Kanadi (kinecj XIX – XX stolittja) (The development of Ukrainian schooling in Canada (end of the XIX – XX centuries). Chernivci: Ruta, 2000. 384 s. (in Ukrainian)
- [5] Ukrajinjsjka diaspora v Rumuniji (Ukrainian Diaspora in Romania). URL: buktolerance.com.ua/ ? pageid=8. (in Ukrainian)
- [6] Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism / C. Baker. Clevedon; Philadelphia: Adelaide, 1995. 284 r. (in English)